

**GIMNAZJUM W LUTOMIERSKU
im. LESZKA CZARNEGO**

**PORADNIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA
W KONSTANTYNOWIE ŁÓDZKIM**

**ZDZISŁAWA IGNATOWICZ
GRZEGORZ GWIS**

**SZKOLNY SYSTEM
ZAPOBIEGANIA
ZACHOWANIOM
PROBLEMOWYM
UCZNIÓW**

LUTOMIERSK, KONSTANTYNÓW ŁÓDZKI 2008/2009

I. CELE SYSTEMU

1. Identyfikacja zachowań problemowych uczniów występujących w szkole.
2. Opracowanie spójnego systemu zasad oddziaływania wychowawczego w przypadku pojawiania się zachowań problemowych.
3. Eliminowanie zachowań problemowych uczniów poprzez kształtowanie u nich cech osobowości 'nakierowanych' na wartości (rozumienie wartości i norm, oddziaływania na sferę poznawczą i emocjonalną mające na celu interioryzację wartości).
4. Wypracowanie systemu modyfikującego zachowania uczniów opartego nie na zasadach behawioralnych (nagradzanie – karanie) lecz nawiązującego do koncepcji kognitywnych (poznawczych) i humanistycznych w pedagogice i psychologii.
5. Pobudzanie kreatywności i inicjatywy wszystkich podmiotów życia szkolnego (uczniów, nauczycieli, rodziców, pracowników niepedagogicznych).

II. AUTORZY SYSTEMU

- mgr Zdzisława Ignatowicz – pedagog, Gimnazjum im. Leszka Czarnego w Lutomiersku
- mgr Grzegorz Gwis – psycholog, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Konstancynie Łódzkiej

Współautorzy

- nauczyciele i wychowawcy oraz pracownicy administracji i obsługi Gimnazjum im. Leszka Czarnego w Lutomiersku
- uczniowie Gimnazjum im. Leszka Czarnego w Lutomiersku
- rodzice uczniów Gimnazjum im. Leszka Czarnego w Lutomiersku (Rada Rodziców, trójki klasowe)

Opieka merytoryczna i organizacyjna

- mgr Andrzej Stasiak – dyrektor Gimnazjum w Lutomiersku im. Leszka Czarnego w Lutomiersku

III. ZAŁOŻENIA OGÓLNE SYSTEMU

1. Szkolny system zapobiegania zachowaniom problemowym uczniów powinien mieć charakter kompleksowy, tj. angażować całą społeczność szkolną – uczniów, rodziców, nauczycieli, pedagoga, psychologa, pracowników niepedagogicznych szkoły.
2. Opracowanie systemu powinno być poprzedzone identyfikacją najczęściej występujących u uczniów zachowań problemowych oraz ich psychologiczną analizą – w aspekcie przyczyn i konsekwencji dla ucznia i jego otoczenia oraz stopnia zagrożenia patologią (niekorzystnego wpływu na rozwijającą się osobowość ucznia i jego rówieśników).

3. System powinien zakładać, że celem działań naprawczych nie jest karanie uczniów za niewłaściwe zachowanie, lecz pobudzanie ich do refleksji nad własnym postępowaniem oraz wyzwalanie działań ekspicyjnych (naprawczych). Postulat ten wydaje się zgodny z ogólnymi tendencjami we współczesnym szkolnictwie – szkoła przyjazna uczniom: wychowująca, wspierająca, niepunitywna.

4. Wdrożenie do realizacji systemu wymaga zainteresowania i zgody wszystkich podmiotów życia szkolnego – wskazane jest zaznajomienie uczniów i rodziców z zasadami funkcjonowania Systemu i pozyskanie ich akceptacji dla podejmowanych działań oraz pełne zaangażowanie i konsekwencja w postępowaniu wszystkich nauczycieli i pracowników danej szkoły.

5. Konieczne jest przyjęcie postawy diagnostyczno-różnicującej w stosunku do ujawnianych przez uczniów zachowań problemowych. Diagnostyczno-różnicujące podejście do zachowań problemowych ucznia powinno uwzględniać motywy działania ucznia, częstość pojawiania się zachowań problemowych, stopień zagrożenia dla bezpieczeństwa i ładu szkolnego, reakcję ucznia po ujawnieniu danego zachowania oraz gotowość ucznia do zmiany swojego zachowania. Zapewni to reagowanie adekwatne do stopnia przewinienia ucznia (uwarunkowań psychologicznych i społecznych, szkodliwości społecznej, parametrów występowania danego zachowania -częstość, nasilenie-, współwystępowania innych zachowań problemowych).

6. Działania naprawcze – zaproponowane przez ucznia lub „wypracowane” wspólnie z uczniem przez nauczyciela, pedagoga, psychologa lub rodzica – powinny być realistyczne, tj. adekwatne do możliwości psychofizycznych ucznia, warunków organizacyjnych szkoły (np. czas przebywania ucznia w szkole, czas pracy nauczycieli, posiadany sprzęt techniczny, środki finansowe szkoły, rodziców, itp.).

7. Wydaje się korzystne, aby wszystkie podmioty danej społeczności szkolnej były współautorami tzw. listy działań naprawczych. Zapewni to lepsze zrozumienie i większe zaangażowanie wszystkich beneficjentów Systemu.

IV. ETAPY KONSTRUKCJI SYSTEMU (kalendarz):

- październik 2008 r. – powstanie idei stworzenia szkolnego systemu przeciwdziałania zachowaniom problemowym uczniów, identyfikacja zachowań problemowych występujących na terenie szkoły (Załącznik 1.), konsultacja z dyrektorem szkoły i psychologiem opiekującym się szkołą z ramienia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Konstancynie Łódzkiej – mgr Zdzisława Ignatowicz,
- październik/listopad 2008 r. – opracowanie wstępnych założeń konstrukcji systemu, (Załącznik 2.) oraz opracowanie charakterystyki psychologicznej zachowań problemowych (analiza w aspekcie przyczyn i konsekwencji dla ucznia i jego otoczenia oraz stopnia zagrożenia patologią tj. niekorzystnego wpływu na rozwijającą się osobowość ucznia i jego rówieśników - Załącznik 3.) – mgr Grzegorz Gwis, mgr Zdzisława Ignatowicz,

- listopad 2008 r. – opracowanie schematu konstrukcji systemu w formie prezentacji multimedialnej – mgr Grzegorz Gwis,
- 25 listopada 2008 r. – prezentacja założeń systemu na posiedzeniu Rady Pedagogicznej Gimnazjum w Lutomiersku – mgr Grzegorz Gwis, mgr Zdzisława Ignatowicz,
- 16 grudnia 2008 r. – prezentacja założeń systemu na spotkaniu z Radą Rodziców i przedstawicielami trójek klasowych – mgr Grzegorz Gwis, mgr Zdzisława Ignatowicz,
- listopad/grudzień 2008 r. – opracowanie wstępnej listy zachowań naprawczych (Załącznik 4.):
  - zajęcia w poszczególnych klasach, konsultacje z Samorządem Uczniowskim i Radą Rodziców – mgr Zdzisława Ignatowicz,
  - dyskusje w gronie pedagogicznym i wśród pracowników administracji i obsługi /wszyscy nauczyciele i pracownicy szkoły/,
- styczeń 2009 r. – analiza wypracowanej przez uczniów, nauczycieli, rodziców i pozostałych pracowników szkoły listy zachowań problemowych (spośród wszystkich propozycji wyeliminowano te, które miały charakter wyraźnie punitywne, upokarzający lub wiązały się z wydawaniem pieniędzy; pozostawiono jedynie propozycje zawierające zadania możliwe do wykonania - Załącznik 5.) – mgr Zdzisława Ignatowicz. mgr Grzegorz Gwis,
- styczeń 2009 r. - opracowanie regulaminu realizacji systemu (Załącznik 7.)– mgr Zdzisława Ignatowicz. mgr Grzegorz Gwis,
- 13 stycznia 2009 r. - prezentacja Szkolnego Systemu Przeciwdziałania Zachowaniom Problemowym Uczniów na posiedzeniu Rady Pedagogicznej i Samorządu Uczniowskiego Gimnazjum w Lutomiersku – mgr Zdzisława Ignatowicz,
- 20 stycznia 2009 r. - prezentacja Szkolnego Systemu Przeciwdziałania Zachowaniom Problemowym Uczniów na zebraniu ogólnym Rodziców – mgr Zdzisława Ignatowicz,
- 22 stycznia 2009r. – prezentacja uczniom

V. WDROŻENIE SYSTEMU

Szkolny System Zapobiegania Zachowaniom Problemowym Uczniów został zatwierdzony do realizacji:

- przez Radę Pedagogiczną Gimnazjum w Lutomiersku uchwałą z dnia 13. 01. 2009 r.,
- pozytywnie zaopiniowany przez Samorząd Uczniowski
- przez Radę Rodziców uchwałą z dnia 20.01.2009r.

<p>Szkolny System Zapobiegania Zachowaniom Problemowym Uczniów wchodzi w życie z dniem 22. 01 2009 r.</p>

VI. EWALUACJA SYSTEMU

1. Efekty realizacji Systemu będą ewaluowane w następujący sposób:
  - pierwsza ewaluacja – po upływie semestru od wdrożenia do realizacji Systemu,
  - kolejne ewaluacje – pod koniec każdego roku szkolnego.

2. Oceny efektów działania Systemu dokonywać będą losowo wybrani przedstawiciele społeczności uczniowskiej, rodziców oraz nauczycieli i pracowników szkoły. Informacje zwrotne zbierane będą w formie ankiety (Załącznik 6.).

TREŠĆ SYSTEMU

ZAŁĄCZNIK 1.
LISTA ZACHOWAŃ PROBLEMOWYCH UJAWNIANYCH PRZEZ UCZNIÓW NA
TERENIE SZKOŁY

1. **Uczeń pali papierosy na terenie szkoły (w budynku lub obejściu szkoły).**
2. **Uczeń zachowuje się w sposób agresywny w stosunku do innych uczniów w szkole (uderza, popycha, szarpie).**
3. **Uczeń bez skrępowania używa wulgarnych słów.**
4. **Uczeń zakłóca przebieg lekcji (głośno porozumiewa się z kolegami, chodzi po klasie, rzuca przedmiotami).**
5. **Uczeń dokonuje kradzieży.**
6. **Uczeń zbyt swobodnie zachowuje się w relacjach z płcią przeciwną.**
7. **Uczeń miał doświadczenia z alkoholem.**
8. **Uczeń w sposób poufały odnosi się do nauczyciela.**
9. **Uczeń nie przestrzega obowiązujących w szkole norm dotyczących stroju uczniowskiego.**
10. **Uczeń nie przestrzega regulaminu dotyczącego zmiany obuwia w szkole.**
11. **Uczeń opuszcza pojedyncze lekcje lub nie przychodzi do szkoły bez usprawiedliwienia (wagaruje).**
12. **Uczeń dopuszcza się niszczenia mienia szkolnego (pisanie po ławkach, rysowanie ostrym narzędziem).**

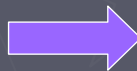
ZAŁACZNIK 2.

ZAŁOŻENIA KONSTRUKCJI SZKOLNEGO SYSTEMU ZAPOBIEGANIA ZACHOWANIOM PROBLEMOWYM UCZNIÓW

ZACHOWANIE PROBLEMOWE – CHARAKTERYSTYKA PSYCHOLOGICZNA Z UWZGLĘDNIENIEM STOPNIA ZAGROŻENIA PATOLOGIĄ (zaburzenia zachowania, niedostosowanie społeczne, demoralizacja)

**DZIAŁANIA
NAPRAWCZE
PODEJMOWANE
PRZEZ UCZNIĄ**

**OCZEKIWANE
KONSEKWENCJE
DLA OSOBOWOŚCI
UCZNIĄ**

WARTOŚCI

ZAŁĄCZNIK 3.

CHARAKTERYSTYKA PSYCHOLOGICZNA WYBRANYCH ZACHOWAŃ PROBLEMOWYCH UCZNIÓW Z UWZGLĘDNIENIEM OCENY STOPNIA ZAGROŻENIA PATOLOGIĄ (ZABURZENIA ZACHOWANIA, NIEDOSTOSOWANIE SPOŁECZNE, DEMORALIZACJA)

Lp.	RODZAJ ZACHOWANIA PROBLEMOWEGO	OCENA STOPNIA ZAGROŻENIA PATOLOGIĄ
1.	<p>Uczeń pali papierosy na terenie szkoły (w budynku lub obejściu szkoły).</p> <p><u>Najczęstsza przyczyna:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - potrzeba „bycia dorosłym” w opinii kolegów. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - uzależnienie (nałóg) z konsekwencjami zdrowotnymi, - możliwość zdobywania środków finansowych na zakup papierosów w sposób nieaprobowany (podbieranie rodzicom, wyłudzenie od kolegów, kradzieże), - zaśmiecanie i niszczenie mienia szkolnego, - wywieranie negatywnego wpływu na innych (namawianie do palenia, bycie negatywnym wzorcem do naśladowania). <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - stopień uzależnienia ucznia od nikotyny, - postawa rodziców wobec nałogu nikotynowego lub innych nałogów (przyzwolenie, obojętność, sprzeciw).	niski
2.	<p>Uczeń zachowuje się w sposób agresywny w stosunku do innych uczniów w szkole (uderza, popycha, szarpie, wdaje się w bójki).</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - brak umiejętności rozładowania napięcia emocjonalnego w sposób społecznie akceptowany (wyładowanie skumulowanych emocji w formie agresji), - brak umiejętności komunikacyjnych (zamiast porozmawiać, wyjaśnić problem odwołuje się do ataku słownego lub fizycznego), - brak znajomości społecznie akceptowanych form obrony własnych granic psychologicznych w sytuacjach intruzji (zachowań zaczepnych, szkodzących) ze strony innych osób, - droga do realizacji własnych potrzeb.	wysoki

	<p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - utrwalenie się wzorca reagowania agresją w sytuacji frustracji potrzeb, silnego stresu lub w celu wywierania wpływu na innych, - wzrost zagrożenia brakiem bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego w środowisku szkolnym (wypadki, mobbing). <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - stopień nasilenia agresji u ucznia, - przyczyny agresji (agresor czy ofiara). 	
3.	<p>Uczeń bez skrępowania używa wulgarnych słów.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - moda i naśladownictwo, - niski poziom kultury otoczenia. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - utrwalenie się nawyku używania wulgaryzmów w mowie codziennej. <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - poziom kultury środowiska rodzinnego oraz reakcje rodziców na używanie przez ich dziecko wulgarnego słownictwa. 	niski
4.	<p>Uczeń zakłóca przebieg lekcji (głośno porozumiewa się z kolegami, chodzi po klasie, rzuca przedmiotami).</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - niski poziom kompetencji społecznych nauczyciela (nie potrafi zapanować nad grupą, rozwiązywać problemów sytuacyjnych), - niechęć ucznia do szkoły jako instytucji (zachowania manifestują się na wszystkich lekcjach) lub do nauki danego przedmiotu (zachowania ujawniają się tylko na wybranych przedmiotach), - zaburzenia ADHD. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zakłócanie toku lekcji utrudniające innym uczniom przyswajanie wiedzy, - utrwalenie postawy lekceważenia norm grupowych, która może ulec generalizacji na inne sytuacje społeczne, - luki w opanowaniu materiału programowego wynikające z niedostatecznego skupienia się ucznia na toku lekcji. 	średni

	<p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - czy zachowania ucznia ma charakter całościowy (dotyczy wszystkich lekcji) czy częściowy (dotyczy wybranych lekcji i nauczycieli), czy nie wynikają z ADHD, - w jaki sposób nauczyciel (nauczyciele) próbowali radzić sobie z manifestowanymi przez ucznia zachowaniami, - jaki jest poziom motywacji szkolnej ucznia. 	
5.	<p>Uczeń dokonuje kradzieży.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - brak poszanowania dla cudzej własności i integralności, - nieumiejętność radzenia sobie z frustracją potrzeb (silny nacisk niezaspokojonej potrzeby powoduje, że uczeń sięga po cudzą własność, aby uzyskać narzędzie – przedmioty, środki finansowe – umożliwiające jej realizację), - silna wrogość, u podłoża której leży chęć wyrządzenia szkody/krzywdy innym ludziom. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - eskalacja zachowań mogąca przerodzić się w utrwalone zachowania o charakterze przestępczym (w literaturze zwraca się uwagę na fakt, że już pojedynczy akt kradzieży, nawet mało znaczącego dobra należącego do innej osoby jest świadectwem poważnych zaburzeń w zakresie socjalizacji). <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - częstość zachowań, - reakcje ucznia na ujawnienie faktu dokonania przez niego kradzieży (poczucie winy, zawstydzenie czy zaprzeczanie, unikanie wzięcia na siebie odpowiedzialności.). 	bardzo wysoki
6.	<p>Uczeń zbyt swobodnie zachowuje się w relacjach z płcią przeciwną.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - moda i naśladownictwo, - niski stopień rozumienia ról społecznych wynikających z przynależności do określonej płci. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - utrwalenie wzorca zachowań wykazujących brak poszanowania dla płci przeciwnej, - rozbudzenie nadmiernych zainteresowań sprawami dotyczącymi seksualności, - podejmowanie zachowań ryzykownych związanych z sferą seksualną (przedwczesna inicjacja seksualna, choroby przenoszone drogą płciową, wczesne macierzyństwo/ojcostwo, podatność na wykorzystanie). 	średni

	<p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nasilenie zachowań (częstość, stopień przekraczania granic) - stopień przyzwolenia i ewentualne zachowania prowokujące ze strony osób płci przeciwnej, - poziom kultury domu rodzinnego, relacje między rodzicami ucznia, postawy rodziców – zwłaszcza ojców – w odniesieniu do osób płci przeciwnej. 	
7.	<p>Uczeń miał doświadczenia z alkoholem.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - moda i naśladownictwo, - brak kontroli ze strony środowiska rodzinnego, - wysoki poziom stresu i frustracji potrzeb sprzyjający rozwijaniu się uzależnienia poprzez mechanizm działania euforyzującego. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwinięcie się uzależnienia psychicznego (i ewentualnie z czasem fizycznego), - podejmowanie różnego typu zachowań ryzykownych w stanie obniżonej poczytalności (zachowania przestępcze, wandalizm, seksualne, ucieczki z domu), - wagary, zaniedbywanie nauki. <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - częstość doświadczeń z alkoholem, - motywy sięgnięcia po alkohol, - zachowanie ucznia pod wpływem alkoholu. 	bardzo wysoki
8.	<p>Uczeń w sposób poufały odnosi się do nauczyciela.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - nieudolność wychowawcza nauczyciela i brak autorytetu w opinii uczniów, - słabe rozumienie przez ucznia granic w relacjach międzyludzkich, - potrzeba zwrócenia na siebie uwagi, potrzeba zaimponowania rówieśnikom, sfrustrowana potrzeba bliskości. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - możliwość utrwalenia się postawy lekceważenia i deprecjonowania ludzi spostrzeganych jako słabych psychicznie i/lub fizycznie, - utrata przez nauczyciela autorytetu w oczach grupy. 	średni

	<p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - czy zachowanie ucznia ma charakter całościowy (dotyczy wszystkich nauczycieli) czy częściowy (dotyczy wybranych nauczycieli), - w jaki sposób nauczyciel (nauczyciele) próbowali radzić sobie z manifestowanymi przez ucznia zachowaniami, - jaki jest poziom motywacji szkolnej ucznia. 	
9.	<p>Uczeń nie przestrzega obowiązujących w szkole norm dotyczących stroju uczniowskiego. Uczeń nie przestrzega regulaminu dotyczącego zmiany obuwia w szkole.</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zbyt rygorystyczne wymagania szkoły w zakresie ubioru, nieuwzględniające aktualnych trendów mody młodzieżowej, - uogólniona postawa lekceważenia obowiązków szkolnych wynikających z regulaminu szkolnego, - brak poszanowania dla pracy innych ludzi (np. woźnych) <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - utrwalenie się lekceważącego stosunku do zasad i norm regulujących życie społeczne, zwłaszcza tych o mniejszym znaczeniu prawnym, - dawanie złego przykładu innym uczniom, <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - stosunek rodziców ucznia do norm dotyczących stroju uczniowskiego, - stosunek ucznia do innych przepisów regulaminu szkolnego. 	niski
10.	<p>Uczeń opuszcza pojedyncze lekcje lub nie przychodzi do szkoły bez usprawiedliwienia (wagaruje).</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - trudności w nauce (uogólnione lub z danego przedmiotu), - poczucie bycia poza nawiasem szkolnym (pozycja outsidera) i identyfikacja z uczniami o podobnym sposobie doświadczania sytuacji szkolnej, - silne zainteresowania lub potrzeby, których uczeń nie jest w stanie zrealizować i zaspokoić w szkole, - brak rozumienia znaczenia obowiązku szkolnego. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - pogłębianie się luk programowych, trudności w nauce, zagrożenie drugorocznością, - niekontrolowane przez dorosłych spędzanie czasu – ryzyko demoralizacji (zachowań opisanych w wierszach 	bardzo wysoki

	<p>1, 2, 3, 5, 6, 7)</p> <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - motywy wagarów, - forma wagarów (w grupie, spędzanie czasu w samotności), - aktywność w czasie wagarów (co uczeń robi w czasie nieobecności w szkole), - poziom kontroli rodziców nad uczniem. 	
<p>11.</p>	<p>Uczeń dopuszcza się niszczenia mienia szkolnego (pisanie po ławkach, rysowanie ostrym narzędziem).</p> <p><u>Najczęstsze przyczyny:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - agresja w stosunku do szkoły, nauczyciela, przedmiotu nauczania wyrażana w formie zastępczej, - brak poszanowania własności wspólnej, - bezmyślność, - chęć zaimponowania innym. <p><u>Negatywne skutki:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - utrwalenie się wzorca rozładowywania agresji poprzez niszczenie rzeczy materialnych (tzw. agresja zastępcza), - generalizacja zachowań wynikających z braku poszanowania własności wspólnej i/lub bezmyślności (niszczenie mienia społecznego w innym niż szkoła środowiskach, np. na przystankach tramwajowych, w komunikacji miejskiej, obiektach użyteczności publicznej, itp.) - trwałe uszkodzenie mienia i związane z tym koszty napraw, które ponosi właściciel. <p><u>Oceny wymaga:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - motywacja zachowania ucznia (w tym ocena innych form przejawiania agresji), - częstość zachowań związanych z wandalizmem, - reakcja ucznia na ujawnienie jego zachowania. 	<p>średni</p>

ZAŁĄCZNIK 4.

LISTA ZACHOWAŃ NAPRAWCZYCH WYPRACOWANA PRZEZ UCZNIÓW, NAUCZYCIELI, RODZICÓW (RADA RODZICÓW, TRÓJKI KLASOWE) ORAZ PRACOWNIKÓW ADMINISTRACJI I OBSŁUGI.

- wskazać i opisać substancje(2-3) zdrowego żywienia;
- opisać szkodliwe działanie środka odurzającego;
- przedstawić graficznie karykaturę ucznia praktykującego ze środkami uzależniającymi;
- posprzątać teren np. boisko szkolne, korytarze, szkoły, inne pomieszczenia;
- wypić np. określoną ilość rycyny, kwasku cytrynowego;
- opracować plakat tematyczny o środkach odurzających;
- zawiesić ucznia w prawach ucznia;
- udzielenie nagany uczniowi przez dyrektora szkoły na forum szkoły;
- we wskazanym czasie i okresie meldować się u pedagoga szkolnego;
- założyć kamery w korytarzach toalet;
- przedstawić klasie na godzinie wychowawczej problem zagrożeń pożarowych;
- opracować ulotkę o szkodliwości palenia papierosów;
- nosić zaprojektowany przez uczniów kaftan bezpieczeństwa w określonym czasie;
- wybrać osobę starszą, z którą porozmawia o skutkach zachowań agresywnych;
- obowiązkowo uczestniczyć w zajęciach socjoterapeutycznych;
- obowiązkowo uczestniczyć w spotkaniach z policjantem;
- pełnienie obowiązków woźnego przez określony czas;
- wykonanie przez agresora zadania wskazanego przez ofiarę;
- zabranie przywilejów ucznia np. udziału w dyskotecie, zajęciach UKS;
- czarna lista – agresorzy słowni;
- zaklejenie buzi taśmą klejącą (przerwa);
- napisać np. 100 razy krótką podaną myśl w wyznaczonym terminie;
- wskazać wyrazy zastępcze do używanych wulgaryzmów;
- za każde wulgarne słowo wrzucać do skarbonki np. 2 zł.;
- siedzieć w szkole po lekcjach w wyznaczonej ławce bez poruszania się;
- przygotować pracę pisemną nt. kulturalnych form zachowania w określonych sytuacjach i przedstawić społeczności szkolnej;
- napisać pracę nt. pochodzenia wulgaryzmów;
- modlitwa;
- odbycie zajęć, które zakłóca w obecności rodzica;

- sprzątanie klasy po lekcjach;
- uczeń na każdej lekcji będzie pytany;
- każdy uczeń ,który zakłóca lekcje siedzi oddzielnie bądź stoi w wyznaczonym miejscu całą godzinę;
- wezwanie policji;
- oddanie skradzionej rzeczy na forum klasy;
- przekazanie do Caritasu datków dla osób biednych;
- przyznanie się publiczne do winy;
- zadośćuczynienie ofierze na piśmie;
- lista zakładów poprawczych i kto do nich trafia (opracować);
- przeczytać wskazaną przez nauczyciela pozycję nt. płciowości człowieka, kulturze zachowań w relacjach dziewczyna- chłopak;
- poruszyć temat zachowań dojrzewającej młodzieży na szkolnym apelu;
- poznać skutki zbyt wczesnego rozbudzenia i braku kontroli nad zachowaniem;
- poezja na temat miłości;
- udział w zajęciach o zachowaniach asertywnych;
- recenzja książki tematycznej (używkii) wskazanej przez nauczyciela;
- spotkanie z lekarzem;
- wykonanie laurki z przeprosinami dla nauczyciela;
- praca pisemna nt. szacunek do osób starszych;
- dekalog zasad współpracy nauczyciel – uczeń;
- chodzi po szkole bez obuwia;
- chodzi po szkole w fartuszkach gospodyni w określone dni;
- sprzątanie szatni;
- zakupienie środków czystości;
- chodzi po szkole w papciach z pomponami;
- sam musi się przyznać rodzicom (wagary);
- pomoc pracownikom obsługi tyle ile godzin ma nieusprawiedliwionych;
- kilkakrotne przepisywanie notatki z lekcji, które opuścił;
- wygłoszenie w klasie prelekcji nt. wpływu świeżego powietrza na szare komórki;
- cała klasa wysyła listy do wagarującego ucznia;
- naprawa lub odkupienie zniszczonej rzeczy;
- podaje obiady w stołówce szkolnej , zmywa naczynia;
- wykonuje pomoc naukową z danego przedmiotu.

ZAŁĄCZNIK 5.

SZKOLNY SYSTEM ZAPOBIEGANIA ZACHOWANIOM PROBLEMOWYM UCZNIÓW

NIEPOŻĄDANE ZACHOWANIE	DZIAŁANIA NAPRAWCZE PODEJMOWANE PRZEZ UCZNIĄ *	OCZEKIWANE KONSEKWENCJE DLA OSOBOWOŚCI UCZNIĄ
1. Uczeń pali papierosy na terenie szkoły (w budynku lub obejściu szkoły).	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń przedstawia w formie pisemnej lub graficznej (poster, ulotka) skutki działania nikotyny na organizm człowieka, - uczeń przygotowuje referat na temat zdrowego trybu życia (np. rola sportu, zdrowego żywienia, higieny, itp.), - uczeń przedstawia w formie graficznej karykaturę ‘palacza’, - uczeń ma za zadanie posprzątać teren, np. boisko szkolne, korytarz szkolny, inne pomieszczenie szkolne, - uczeń przedstawia klasie na godzinie wychowawczej problem zagrożeń pożarowych,	Zrozumienie negatywnych skutków nałogu nikotynowego (dla zdrowia). Zrozumienie zagrożeń wynikających z nieprzestrzegania norm p.poż. na terenie szkoły. (pojęcie ZDROWY TRYB ŻYCIA)
2. Uczeń zachowuje się w sposób agresywny w stosunku do innych uczniów w szkole (uderza, popycha, szarpie).	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń wybiera osobę starszą, z którą porozmawia o swojej agresji i zagrożeniach wynikających z zachowań agresywnych, - uczeń agresor wykonuje zadanie wskazane przez osobę skrzywdzoną w wyniku agresji (zadanie nie może mieć charakteru upokarzającego lub odwetowego), - uczeń agresor podejmuje się zadośćuczynić ofierze agresji w formie pisemnej (list z przeprosinami), - uczeń zgłasza się na rozmowę z pedagogiem lub psychologiem na temat sposobów rozwiązywania konfliktów i przedstawia zagadnienie na forum klasy, - uczeń w wyznaczonym czasie ‘melduje się’ u pedagoga szkolnego i zdaje relacje ze swojego zachowania wobec kolegów (samoocena), - uczeń przygotowuje w formie komiksu ‘sprawozdanie’ na temat swojego zachowania w szkole w ciągu minionego	Zrozumienie zagrożeń jakie związane są z zachowaniami agresywnym – wyrządzenie krzywdy fizycznej lub psychicznej innym osobom. Poznanie asertywnych sposobów rozwiązywania sporów i konfliktów. (pojęcie EMPATIA)

	tygodnia (w 'chmurki' komiksu wpisuje uczucia i myśli osób, w stosunku do których zachowywał się agresywnie),	
3. Uczeń bez skrepowania używa wulgarnych słów.	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń przygotowuje pracę pisemną na temat pochodzenia wulgaryzmów, - uczeń przygotowuje i przedstawia na forum klasy listę słów alternatywnych do używanych wulgaryzmów (mogą to być neologizmy wymyślone przez ucznia), - uczeń przygotowuje listę zwrotów grzecznościowych, - uczeń przygotowuje wystąpienie na temat kulturalnych form zachowania się w różnych sytuacjach, - uczeń przygotowuje dyskusję panelową na forum klasy na temat 'co to jest kulturalne zachowanie', 	Zrozumienie przez ucznia norm kulturalnego zachowania się w miejscach publicznych oraz w relacjach z osobami starszymi. (pojęcie KULTURA OSOBISTA).
4. Uczeń zakłóca przebieg lekcji (głośno porozumiewa się z kolegami, chodzi po klasie, rzuca przedmiotami).	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń ma za zadanie na wszystkich pozostałych w danym dniu lekcjach aktywnie uczestniczyć w zajęciach i przynajmniej raz na każdej lekcji zgłosić się do odpowiedzi, - uczeń ma za zadanie uzupełnić po lekcjach notatki i następnego dnia pokazać zeszyt nauczycielowi, - uczeń siedzi sam w tzw. 'ławce wyciszenia się' znajdującej się blisko biurka nauczyciela, - uczeń ma za zadanie zameldować się u pedagoga lub dyrektora szkoły i opowiedzieć o swoim zachowaniu na lekcji, - uczeń zaprasza na lekcje swoich rodziców, którzy uczestniczą w niej w charakterze obserwatorów, - uczeń przygotowuje wystąpienie, w którym przeprosza nauczyciela i kolegów za to, że swoim zachowaniem utrudniał prowadzenie lekcji, 	Zrozumienie przez ucznia wpływu, jaki jego zachowanie wywiera na grupę oraz przebieg procesu uczenia się koleżanek i kolegów w klasie. Zrozumienie znaczenia swojego zachowania w kontekście własnych postępów szkolnych. (pojęcie SZACUNEK DLA INNYCH)
5. Uczeń dokonuje kradzieży.	- uczeń powinien publicznie przyznać się do winy, oddać skradzioną rzecz (lub zadośćuczynić w postaci przekazania ofierze kradzieży innej rzeczy rekompensującej stratę),	Zrozumienie znaczenia pojęcia „cudza własność”. Zrozumienie zależności przyczynowo-

	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń wystosowuje list z przeprosinami do ofiary kradzieży, - uczeń zbiera informacje na temat systemu penitencjarnego w Polsce (zakłady poprawcze i karne) oraz zapoznaje się z przepisami Kodeksu Karnego dotyczącymi przestępstwa kradzieży, - uczeń opracowuje listę 10 powodów, dla których kradzież jest złem podlegającym napiętnowaniu, - uczeń obowiązkowo uczestniczy w spotkaniu z policjantem na temat zachowań problemowych, 	<p>skutkowej pomiędzy pojedynczą kradzieżą a zachowaniami przestępczymi (kradzieże, rozboje, włamania) i ich konsekwencjami. (pojęcie CUDZA WŁASNOŚĆ)</p>
<p>6. Uczeń zbyt swobodnie zachowuje się w relacjach z płcią przeciwną.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń ma za zadanie przeczytać i przedyskutować z pedagogiem lub psychologiem lekturę na temat płciowości człowieka i zachowań w relacjach dziewczyna-chłopak, - uczeń musi nauczyć się na pamięć wskazanego przez nauczyciela wiersza z zakresu liryki miłosnej, - uczeń przygotowuje referat lub plakat na temat zagrożeń wynikających z nieprzemyślanego podejścia do spraw płciowości, 	<p>Zrozumienia standardów zachowań typowych dla płci. Zrozumienie zagrożeń dla rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego i edukacyjno-zawodowego wynikających ze zbyt wczesnego rozbudzenia i braku kontroli nad zachowaniami seksualnymi. (pojęcie ROLA KOBIETY, ROLA MĘŻCZYZNY)</p>
<p>7. Uczeń miał doświadczenia z alkoholem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń ma za zadanie przedstawić w formie pisemnej lub graficznej (poster, ulotka) szkodliwe działanie alkoholu na organizm człowieka, - uczeń przygotowuje referat na temat zdrowego trybu życia (np. rola sportu, zdrowego żywienia, higieny, itp.), - uczeń ma za zadanie przedstawić w formie graficznej karykaturę ‘pijaka’ oraz zastanowić się nad skutkami alkoholizmu w życiu człowieka (osobistym, rodzinnym, zawodowym), - uczeń ma za zadanie zapoznać się (rozmowa z pedagogiem lub psychologiem) ze sposobami asertywnego zachowania (mówienia „nie”) w sytuacjach bycia namawianym do wypicia 	<p>Zrozumienie negatywnych wieloaspektowych skutków nałogu alkoholowego. Nauczenie się domawiania – mówienia „nie” zachętom i namowom wypicia alkoholu. (pojęcie UZALEŻNIENIE)</p>

	alkoholu,	
8. Uczeń w sposób poufaly odnosi się do nauczyciela.	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń wykonuje laurkę lub pisze list ‘z wyjaśnieniami’ do danego nauczyciela, - uczeń przygotowuje rozprawkę lub podejmuje się poprowadzenia dyskusji na temat: ‘dlaczego ludziom należy się szacunek’, - uczeń opracowuje propozycję zasad (dekalog) relacji nauczyciel – uczeń, - uczeń i nauczyciel przeprowadzają szczerą rozmowę ‘w cztery oczy’ na temat ich relacji, - uczeń w wyznaczonym czasie ‘melduje się’ u pedagoga szkolnego i zdaje relacje ze swojego zachowania wobec danego nauczyciela (samoocena), - uczeń przygotowuje w formie komiksu ‘sprawozdanie’ na temat swojego zachowania w stosunku do danego nauczyciela (w ‘chmurki’ komiksu wpisuje uczucia i myśli nauczyciela, którego obrażał swoim zachowaniem - empatia), 	<p>Zrozumienie znaczenia pojęć „granice psychologiczne”, „dystans psychologiczny” oraz norm obowiązujących w relacjach międzyludzkich opartych na wzajemnym szacunku.</p> <p>(pojęcie GODNOŚĆ DRUGIEGO CZŁOWIEKA)</p>
9. Uczeń nie przestrzega obowiązujących w szkole norm dotyczących stroju uczniowskiego. Uczeń nie przestrzega regulaminu dotyczącego zmiany obuwia w szkole.	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń przygotowuje referat (10 przykładów) na temat ‘dlaczego należy przestrzegać zasad prawnych’, - uczeń przygotowuje listę przykładów wskazujących na negatywne skutki nieprzestrzegania prawa, - uczeń przez cały dzień chodzi po szkole w papciach z pomponami, - uczeń chodzi po szkole w specjalnie przygotowanym ‘fartuszku gospodyni domowej’ lub innym zabawnym stroju, - uczeń pomaga pracownikom obsługi w sprzątaniu klasy, korytarza szkolnego lub szatni, - uczeń pełni obowiązki woźnego przez określony czas, 	<p>Zrozumienie przez ucznia istoty norm społecznych – regulują one zachowanie ludzi i zbiorowości.</p> <p>Zrozumienie konsekwencji nieprzestrzegania norm (nawet najmniej istotnych) dla funkcjonowania grupy, społeczności – anarchizacja życia społecznego.</p> <p>Ukształtowanie szacunku dla cudzej pracy.</p> <p>(pojęcie PRAWO)</p>

<p>10. Uczeń opuszcza pojedyncze lekcje lub nie przychodzi do szkoły bez usprawiedliwienia (wagaruje).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - cała klasa wysyła list do wagarowicza, w których zachęca go do przychodzenia do szkoły, - klasa organizuje system pomocy w nauce uczniowi opuszczającemu lekcje z powodu trudności w nauce, - uczeń zapoznaje się z przepisami prawa regulującymi kwestie tzw. obowiązku szkolnego (Konstytucja, Ustawa o Systemie Oświaty, Regulamin szkolny) i podpisuje, w obecności rodziców, deklarację potwierdzającą znajomość prawa w tym obszarze, 	<p>Zrozumienie przez ucznia niebezpieczeństw związanych z wagarowaniem oraz konsekwencji opuszczania lekcji dla kariery szkolnej i realizacji własnych planów życiowych. (pojęcie OBOWIĄZEK SZKOLNY)</p>
<p>11. Uczeń dopuszcza się niszczenia mienia szkolnego (pisanie po ławkach, rysowanie ostrym narzędziem).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uczeń dokonuje naprawy (pod kontrolą osoby dorosłej) lub odkupuje zniszczoną rzecz, - uczeń wykonuje wskazaną przez wychowawcę lub nauczyciela pomoc naukową, - uczeń pomaga w czasie wydawania posiłków w stołówce szkolnej, - uczeń przygotowuje informacje nt. genezy pojęcia wandalizmu oraz skutków wandalizmu w życiu społecznym, - uczeń przygotowuje referat na temat ‘dlaczego należy szanować wspólną własność’, 	<p>Zrozumienie znaczenia pojęcia „wspólna własność”. Ukształtowanie postawy dbałości o wspólne dobra – materialne, duchowe. (pojęcie DOBRO WSPÓLNE)</p>

ZAŁĄCZNIK 6.

REGULAMIN STOSOWANIA SYSTEMU

1. Szkolny System Zapobiegania Zachowaniom Problemowym Uczniów jest znany całej społeczności szkolnej.
2. Osoby zainteresowane zapoznaniem się z Systemem mogą skorzystać z wersji drukowanej znajdującej się w gabinecie pedagoga szkolnego lub z informacji zamieszczonej na stronie Internetowej Gimnazjum (gimlutomiersk.szkoły.lodz.pl).
3. Wykonanie zadania naprawczego zleca uczniowi nauczyciel, wychowawca lub pedagog szkolny w przypadku notorycznego naruszania przez ucznia porządku i dyscypliny szkolnej. Uczeń ma prawo wyboru rodzaju zadania naprawczego z listy zadań właściwych dla danego zachowania problemowego. Osoba zlecająca wykonanie zadania określa czas jego realizacji oraz formę prezentacji efektów działania.
4. Niezbędne jest udzielenie przez osobę zlecającą wykonanie zadania naprawczego pomocy i wsparcia uczniowi - wyjaśnienie sposobu wykonania zadania, dostarczenie informacji, wskazanie źródeł informacji, pomoc w ich opracowaniu, kontrola wykonania zwłaszcza, gdy efekty mają być zaprezentowane na forum klasy lub szkoły.
5. Wykonanie zadania naprawczego powinno angażować kreatywność ucznia - jego umiejętności werbalne (referat, notatka), plastyczne (plakat, poster, rysunek w formie komiksu), społeczne (poprowadzenie dyskusji panelowej), aktorskie (drama, recytacja), manualne (prace porządkowe, naprawa sprzętu).
6. Ponieważ jednym z warunków wyzwiania kreatywności jest poczucie autonomii i humoru zlecenie wykonania działania naprawczego nie powinno odbywać w atmosferze karania i narzucania uczniowi ścisłego sposobu jego realizacji.
7. Wiele z prezentowanych działań uczniowie mogą wykonywać w grupach (2-3 osoby). Dobre pokierowanie pracą takiego zespołu może być okazją do ćwiczenia u uczniów umiejętności współpracy.
8. Przygotowane zostanie miejsce na stałą ekspozycje prac i wytworów uczniów (gazetka ścienna, gazetka uczniowska).
9. W stosunku do ucznia, który nie zastosuje się do zaleceń wynikających z Systemu stosowane będą inne, pozostające w gestii szkoły, oddziaływania dyscyplinujące.

ZAŁĄCZNIK 7.

ANKIETA EWALUACYJNA

Od stycznia 2009 roku w naszej szkole obowiązują nowe zasady wychowawcze polegające na podejmowaniu przez uczniów działań naprawczych w przypadku ujawniania zachowań, które społeczność szkolna określiła jako problemowe. Zasady te sformułowane zostały w dokumencie pod nazwą „Szkolny System Zapobiegania Zachowaniom Problemowym Uczniów”. Niniejsza Ankieta służy zebraniu informacji na temat przydatności i skuteczności Systemu. Chcielibyśmy poznać Twoją opinię w tej sprawie. Prosimy o szczere i rzetelne odpowiedzi. Ankieta na charakter anonimowy.

1. Jesteś: uczniem, nauczycielem, rodzicem, pracownikiem szkoły (*podkreśl właściwe*).
2. Czy znasz zasady ‘Systemu’: bardzo dobrze, średnio, tyle o ile, nigdy o nich nie słyszałem (*podkreśl właściwe*).
3. Czy kiedykolwiek wykonywałeś zadania naprawcze wynikające z ‘Systemu’ – TAK – NIE (*dotyczy ucznia*), zlecałeś uczniowi ich wykonanie – TAK – NIE (*dotyczy nauczyciela*), Twoje dziecko wykonywało zadania – TAK – NIE (*dotyczy rodzica*).
4. Czy wykonując zadanie naprawcze (*dotyczy ucznia*) lub zlecając uczniowi wykonanie zadania (*dotyczy nauczyciela*) napotkałeś na jakieś trudności – TAK – NIE . Jeśli tak, napisz krótko jakie to były trudności .....
.....
.....
.....
5. Czy uważasz, że wykonywanie przez uczniów zadań naprawczych służy ich rozwojowi – TAK – NIE (*podkreśl właściwe*). W jaki sposób .....
.....
.....
.....
6. Czy Twoim zdaniem od czasu wprowadzenia w szkole ‘Systemu’ poprawił się poziom bezpieczeństwa i kultury współżycia społecznego uczniów. Oceń zmianę na skali 5 punktowej, gdzie 0 oznacza brak zmiany, a 5 bardzo wyraźną zmianę na lepsze:
0 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5.
7. Czy masz jakieś własne propozycje dotyczące realizacji ‘Systemu’ – TAK – NIE. Jeśli tak to opisz je krótko .....
.....
.....
.....
8. Czy masz jakieś nowe pomysły działań naprawczych, które wzbogaciły by ‘System’ – TAK – NIE. Jeśli tak, to jakie .....
.....
.....
.....

Dziękujemy za wypełnienie Ankiety.